Dendrologický náučný chodník v Stakčíne

Kraj:	Prešovský
Okres:	Snina
Geomorfologické jednotky:	Laborecká vrchovina a Beskydské predhorie
Geologická jednotka:	flyšové pásmo
Chránené územie:	žiadne
Prístup:	bus Stakčín, nám.
Východisko:	Stakčín, park pri kaštieli, resp. obecnom úrade v centre obce
Trasa:	Stakčín: v parku pri kaštieli
Dĺžka:	0,6 km
Čas prechodu:	0,5 h
Počet zastávok:	16
Náročnosť:	nenáročná trasa

Zameranie chodníka: dendrologické

Typ chodníka: samoobslužný, okružný, obojsmerný, peší, celoročný

Nadväznosť na turistickú značku: nie je

Rok otvorenia: 2014

Aktuálny stav: Informačné panely sú v dobrom stave.

Textový sprievodca: nie je

Kontakt: Obecný úrad Stakčín, ul. SNP 6, 067 61 Stakčín; Občianske združenie Čemerica, ul. Mieru 193, 067 61 Stakčín

Poznámka: Náučný chodník nie je v teréne vyznačený – tvorí ho jeden (úvodný) informačný panel a 15 zastávok s tabuľkami (menovkami) pri jednotlivých drevinách.

Využiteľnosť pre školy

Náučný chodník je vhodný na tematickú vychádzku.

Čo sa oplatí vidieť na trase náučného chodníka a v okolí

Stakčín. Obec východne od Sniny na styku Laboreckej vrchoviny, Beskydského predhoria a Bukovských vrchov v doline Cirochy v oblasti ústí Trnovca a Chotinky. Prvá písomná zmienka je z roku 1317. Prvým známym vlastníkom bol šľachtic Peter Peteň (Pethényi), ktorému pre zradu kráľ Karol Róbert majetok zhabal a daroval Filipovi I. Drugethovi. V roku 1612 Drugethovci v obci zriadili zemepanský majer, ktorého súčasťou boli vodný mlyn a píla, neskôr pálenica a krčma. V druhej polovici 18. storočia bol postavený kaštieľ a postupne upravené jeho okolie (francúzska záhrada, rybník, anglický park). Kaštieľ bol viackrát neskôr upravovaný a dostavovaný. Popri kaštieli a historickom parku pri ňom (pozri heslo nižšie) je pamiatkou aj pravoslávny chrám sv. Trojice postavený v rokoch 1953 – 1955 v historizujúcom staroruskom štýle podľa návrhu mnícha archimandritu Andreja Kolomackého. Obcou prechádzala už minimálne v 18. storočí cesta väčšieho významu z Uhorska do Haliče a Malopoľska známa ako Porta Rusica (viac v samostatnom hesle nižšie). Vybudovanie železničnej trate z Humenného do Stakčína (1912) podnietilo rozvoj piliarstva. K parnej píle bola vybudovaná sieť lesných úzkokoľajok na zvážanie dreva z okolitých lesov. Obete prvej svetovej vojny pripomína viacero vojnových cintorínov rozptýlených v lesoch nad obcou, a to aj v územiach obcí zaniknutých pre výstavbu vodnej nádrže Starina (viac v hesle nižšie), ktoré všetky pripadli obci Stakčín. Niektoré z nich sú kultúrnymi pamiatkami (v Stakčíne a v k. ú. Dara a Veľká Poľana). V centre obce je Múzeum obce Stakčín, prístupné v limitovaných otváracích hodinách, resp. na požiadanie (streda a piatok 13 – 15 h, tel. 0949 153 199).

Historický park v Stakčíne. Prírodnokrajinársky park v centrálnej časti Stakčína západne a južne od kaštieľa, ktorý je zvyškom pôvodne rozsiahlejšieho parkového areálu. Východne od kaštieľa sa nachádzal starý park a francúzske záhrady z druhej polovice 18. storočia, severnejšie od nich sa rozprestieral grófsky sad. Na mlynskom prítoku z Cirochy západne pred kaštieľom býval veľký rybník, zásobujúci vodný mlyn. V okolí rybníka v polovici 19. storočia založili nový anglický park. V súčasnej dobe je zachovaná len západná časť parku, v ktorej je dobre viditeľná pôvodná štruktúra z doby založenia, doplnená výsadbami v polovici 20. storočia i neskôr. Na mieste pred prvou svetovou vojnou zrušeného rybníka neskôr vybudovali kruhovú fontánu. V parku rastie 13 druhov listnatých a šesť druhov ihličnatých drevín, najpočetnejšími druhmi sú jaseň štíhly a lipa malolistá, z cudzokrajných drevín sa tu vyskytujú napr. dub močiarny, dub červený a gledíčia trojtŕňová. Najstarším stromom je dub letný (*Quercus robur*) s obvodom kmeňa vyše 550 cm a vekom asi 300 rokov. Medzi vzácne dreviny patrí tisovec dvojradový (*Taxodium distichum*). Historický park spolu s kaštieľom je národnou kultúrnou pamiatkou. Na okrajoch parku stojí pomník padlým v prvej svetovej vojne a pomník **Alexandra Duchnoviča (1803 Topoľa – 1865 Prešov)**, rusínskeho národného buditeľa, spisovateľa,

pedagóga a gréckokatolíckeho kňaza. Hodnoty parku prezentuje dendrologický náučný chodník.

Prírodná rezervácia Grúnik. Chránené územie nad severovýchodným okrajom Stakčína na úpätí Maňova (548 m n. m.) v juhovýchodnom okraji Laboreckej vrchoviny vyhlásené v roku 1982 na ochranu zachovalých spoločenstiev bukových dúbrav s fytogeograficky významným výskytom zriedkavých druhov východokarpatskej flóry, napr. čemerice purpurovej (*Helleborus purpurascens*), s pôvodnými zárastami kručinôčky krídlatej (*Genistella sagittalis)*.

Vodná nádrž Starina. Vodárenská nádrž severne od Stakčína na kontakte Laboreckej vrchoviny a Bukovských vrchov vybudovaná na hornom toku Cirochy v rokoch 1981 – 1988 pre zásobovanie regiónu východného Slovenska, najmä Prešova a Košíc, pitnou vodou. Ide o najväčšiu nádrž na pitnú vodu na Slovensku, ktorá je zároveň najväčším zdrojom pitnej vody v strednej Európe. Nádrž s objemom 60 mil. m^3 vody za priehradným múrom vysokým 50 m zaberá plochu 311 ha. Z dôvodu zabezpečenia ochranného pásma zdroja pitnej vody nad nádržou bolo pred výstavbou vysťahovaných a zaniklo sedem obcí s rusínskym obyvateľstvom: Dara, Ostrožnica, Ruské, Smolník, Starina, Veľká Poľana a Zvala (ich územie je dnes súčasťou územia obce Stakčín). V jednej z týchto obcí počas etnografického výskumu severovýchodného Slovenska v roku 1927 našiel ukrajinský jazykovedec, historik a etnograf Ivan Paňkevyč v gréckokatolíckom chráme sv. Bohorodičky unikátnu, dosiaľ najstaršiu nájdenú písomnú cyrilskú pamiatku z územia Slovenska, pochádzajúcu z 11. – 12. storočia, tzv. **Ostrožnické pergamenové zlomky** (nachádzajú sa v Památníku národního písemnictví v Prahe). Zo zaniknutej Veľkej Poľany pochádza akademický maliar **Orest Dubay st. (1919 – 2005)**, jeden z najvýznamnejších slovenských grafikov 20. storočia; jeho dielo prezentuje Galerijná sieň Oresta Dubaya vo Vihorlatskom múzeu v Humennom. Zo zaniknutej obce Dara sa zachoval chrám Narodenia Panny Márie a priľahlý vojnový cintorín (kultúrna pamiatka). V jej území pri výstavbe novej štátnej cesty Stakčín – Ulič v 80. rokoch 20. storočia vznikol v sedle Barankovec (483 m n. m.) v úseku medzi hrádzou nádrže Starina a obcou Príslop na rozvodí Brezovca a Dary hlboký cestný zárez odkrývajúci horniny karpatského flyšového pásma. Jeho strmé skalné svahy sa stali **geologickou náučnou lokalitou Dara** (parkovisko, informačné panely, vyhliadka).

Porta Rusica (aj **Via Rusica)**. Úsek významnej historickej cesty vedúcej cez Ruské sedlo / Przełęcz nad Roztokami Górnymi (801 m n. m.) na slovensko-poľskej štátnej hranici v Bukovských vrchoch z Uhorska z Michaloviec cez Stakčín do Haliče a Malopoľska do Baligródu s pokračovaním až do Ľvova, po ktorej sa vyvážalo víno a tabak a privážala soľ. Táto časť medzi zaniknutou obcou Ruské a Ruským sedlom, dlhá 4,8 km so 16 zákrutami a prevýšením vyše 240 m, bola v rokoch 1861 – 1865 rekonštruovaná. Jej kamenné pozostatky sú výnimočnou kultúrnou pamiatkou – unikátne je zachovaný len jej posledný, asi 1 km dlhý úsek pod sedlom, zvyšok trasy schátral, resp. došlo na ňom k nevhodným zásahom. Niekoľko pôvodných kamenných kilometrovníkov z jej rôznych častí bolo zhromaždených pri začiatku cesty, v Stakčíne ju pripomína kilometrovník s číslom 54.

Marmarošský diamant. Minerál, číra odroda kremeňa (SiO_2). Text i foto pozri v > Školský náučný chodník k Mergancovmu kameňu

Laborecká vrchovina. Rozľahlé pohorie na severovýchode Slovenska zhruba medzi Vápeníkom, Staškovcami, Jankovcami, Sninou a Osadným na západe a juhu susediace s Ondavskou vrchovinou a na juhovýchode a východe s Beskydským predhorím a Bukovskými vrchmi. Na severe je ohraničené slovensko-poľskou štátnou hranicou, za ktorou na pohorie nadväzuje viacero horských skupín Beskidu Niskeho. Rôzne odolnými kriedovými a paleogénnymi horninami flyša (pieskovce, siltovce, ílovce) budované pohorie tvoria striedavo horské chrbty na pieskovcoch (500 – 700 m n. m.) a široké brázdovité depresie a doliny približne severo-južného smeru založené na zlomoch (Papínska brázda, Repejovská brázda) či smeru severozápad-juhovýchodného, súbežného s geologickými štruktúrami (dlhá Medzilaborecká brázda, tiahnuca sa od Čertižného po Hostovice, a Mikovská brázda). V oblasti

sa strieda pahorkatinový až vrchovinový reliéf, výnimkou je masívny pohraničný chrbát, ktorý má charakter veľmi členitej vrchoviny dosahujúc najväčšie výšky (**Vysoký Grúň / Wysoki Groń, 905 m n. m.**). V území, prislúchajúcom povodiu Laborca, pramení mnoho tokov. Je husto osídlené, spolovice zalesnené, spolovice poľnohospodársky využívané. Celým pohorím severo-južným smerom vedie takmer celým údolím Laborca železničná trať Michaľany – Łupków (Poľsko), vybudovaná v roku 1874 ako Uhorsko-haličská železnica (v rokoch 1888 – 1932 dvojkoľajná).

Beskydské predhorie. Geomorfologický celok na severovýchodnom Slovensku pozdĺž južnej hranice geomorfologickej subprovincie Vonkajšie Východné Karpaty dlhého štíhleho pôdorysu západo-východného smeru susediaci na juhu so Spišsko-šarišským medzihorím, Košickou kotlinou, Slanskými vrchmi, Východoslovenskou pahorkatinou, Vihorlatskými vrchmi a na severe s Bukovskými vrchmi, Laboreckou vrchovinou a Ondavskou vrchovinou. Zaberá územie od Terne na západe až po slovensko-ukrajinskú štátnu hranicu na východe, kde dosahuje najväčšiu šírku vyše 10 km. Najužším miestom (necelé 2 km) je východne od Humenného oblasť ústia Cirochy do Laborca, kde do predhoria vybieha masív Sokola – časti Humenských vrchov, podcelku Vihorlatských vrchov. Predhorie je zníženinou, rozkladajúcou sa na rozhraní rôznych geologických formácií, vymodelovanou v menej odolných horninách flyšu a bradlového pásma. Má prevažne pahorkatinový a miestami rovinný reliéf dosahujúci od 120 m n. m. (Ondava pri Tovarnom) až po 661 m n. m. andezitovým nekom Hôrka v najvýchodnejšej časti južne od obce Inovce. Predhorím preteká naprieč mnoho vodných tokov včítane Sekčova, Tople, Ondavy či Laborca, dlhšími dolinami ním tečú Cirocha a Ublianka. V území ležia okrem miest Hanušovce nad Topľou, Humenné a Snina početné neveľké sídla. Je zväčša odlesnené, lesy prevažujú len vo východnej členitejšej časti medzi Vihorlatskými vrchmi a Bukovskými vrchmi. Predhorím prechádzajú viaceré železničné trate.

Názvy informačných panelov

1. Po dendrologickom chodníku v našom parku

Okrem hlavného informačného panela tvorí náučný chodník 15 menoviek najzaujímavejších drevín historického parku.

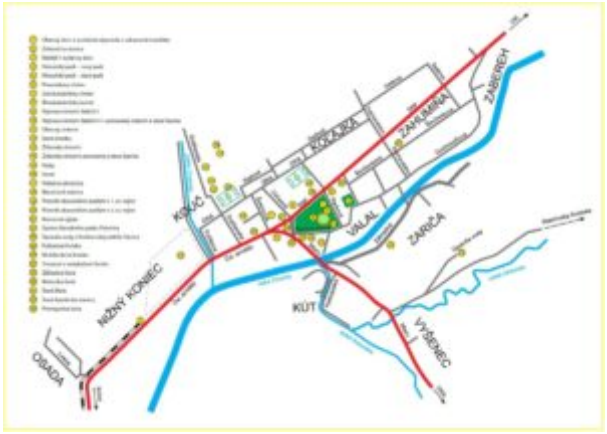

KOLÁRIA
ZAHUMNÁ
ZÁBERNÝ
KOVÁČ
VÁLAL
ZÁRIČA
NIŽNÝ KONIEC
KÚT
VYŠENEC
OSADA

